

POSLÁNÍM DĚTÍ ZEMĚ je chránit přírodu a životní prostředí člověka a podporovat ty, kteří tyto hodnoty hají.
Děti Země kladou důraz na hledání příčin a řešení ekologických konfliktů a na názorovou pestrost sebevědomých občanů.
Naše planeta ještě není na odpis!

3 HLAVNÍ PROGRAMY:

Doprava, Příroda, Věc veřejná

14 POBOČEK A ODBORNÝCH KLUBŮ:

Brno, Liberec, Mladé Bříště, Plzeň, Praha...

15 LET ÚSPĚŠNÉ MEDIÁLNÍ ČINNOSTI:

ročně okolo tisícovky článků v tisku

- Mluvíme do tras dálnic i cyklostezek.
- Chránime dravce a sovy či mokřady.
- Pořádáme anketu Ropák roku a výstavy.
- Radíme občanům i veřejné správě.

PODPORTE UVEDENÉ AKTIVITY DĚTÍ ZEMĚ

Žádný pocit jistoty namyšleným politikům!

Žádný pocit pohody neschopným úředníkům!

Žádný pocit úspěchu bezohledným byznysmenům!

Žádný pocit beztrestnosti ničitelům přírody!

I V MOŘI KONZUMU MÁME SVÉ IDEÁLY

Naše výhry a prohry: www.detizeme.cz

Naše adresa: Tylova 23, 301 00 Plzeň

Náš e-mail: deti.zeme@ecn.cz

Děti Země

Cenite si Děti Země jako statečného hlidacího rafana veřejných zájmů?

Pomožte jim léčit šířici se anorexii jejich konta zasláním příspěvků

na účet číslo 153 139 839/0300, variabilní symbol 8880.

VAŠE PENÍZE POMŮŽOU PŘI OCHRANĚ PŘÍRODY

www.detizeme.cz

Děti Země

STAVBY PRO HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA V PRAXI

welfare

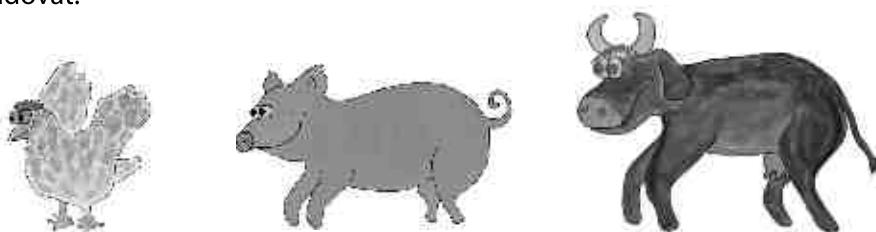
NADACE PARTNERSKÝ

1. Úvod

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie u nás vznikly dva důležité právní předpisy, které přinášejí mj. některé významné změny povinných parametrů staveb pro hospodářská zvířata. Jedná se o vyhlášku č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství a vyhlášku č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

Poměrně významný přínos těchto vyhlášek pro welfare hospodářských zvířat¹ poněkud zastiňuje nedostatečná informovanost o jejich existenci a obsahu, a to v některých případech bohužel i ze strany pracovníků veřejné správy. Cílem této brožury je proto podat základní informace o vlivu vyhlášek především na nově povolované stavby pro hospodářská zvířata a zároveň zmínit i některá další mimolegislativní opatření pro zlepšení stavu welfare intenzivně chovaných hospodářských zvířat.

Tato brožura je zaměřena na nejčastěji a intenzivně chované druhy hospodářských zvířat, jejichž welfare je nejvíce opomíjeno. Vyhláška č. 208/2004 Sb. přitom upravuje např. i parametry chovu velkých ptačích běžců - pštrosů, nandu a emu, které možná působí poněkud překvapivě, ale podle všeho budou v budoucnu nabývat na významu. V každé kapitole nejprve uvádíme základní požadavky legislativy na stavby (přičemž podrobnosti o stavbách pro jednotlivé druhy zvířat je potřeba nastudovat ze samotných vyhlášek) a poté některá další doporučení, která mají pozitivní vliv na welfare zvířat, jsou zároveň přijatelnou ekonomickou záteží pro investora a jejichž splnění by dle našeho názoru měly orgány veřejné správy vyžadovat.

¹Termín welfare znamená pohodu zvířat. O dobrém welfare lze hovořit, když je zvíře chováno v podmínkách, které jsou v souladu s jeho biologickými, fyziologickými a etologickými potřebami. Je to tedy komplexní stav mentálního a fyzického zdraví, při kterém je zvíře v harmonii s prostředím, které odpovídá jeho potřebám.

Pro úplnost musíme konstatovat, že dodržení všech platných právních předpisů nemůže ani zdaleka zajistit hospodářským zvířatům v intenzivních chovech dostatečnou míru welfare, za kterou považujeme splnění známých a všeobecně uznávaných "pěti základních svobod" definovaných Britskou radou pro ochranu hospodářských zvířat v roce 1993:

1. **Svoboda od žízně, hladu a podvýživy:** bezproblémovým přístupem k čerstvé vodě a krmivu dostačujícímu k zachování plného zdraví a síly.
2. **Svoboda od nepohodlí:** poskytnutím vhodného prostředí včetně přístřeší a pohodlného místa k odpočinku.
3. **Svoboda od bolesti, zranění a nemoci:** pomocí prevence a rychlé diagnózy a léčení.
4. **Svoboda uskutečnit své přirozené chování:** poskytnutím dostatečného prostoru, vhodného vybavení a společnosti zvířat téhož druhu.
5. **Svoboda od strachu a úzkosti:** zabezpečením podmínek, jež vylučují mentální strádání.

Vzhledem k prostorovým, ekonomickým i ekologickým nárokům chovu odpovídajícího etologickým potřebám hospodářských zvířat je zřejmé, že dlouhodobé řešení tohoto problému spočívá pravděpodobně jedině ve snížení spotřeby živočišných potravin.

Doufáme, že tato brožura napomůže zlepšení podmínek hospodářských zvířat a dodržování souvisejících platných zákonů.

Martin Hytha, autor brožury

- vyhláška č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství
- vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat
- obě ke stažení na webové stránce <http://www.detizeme.cz/plzen>

1. Chov nosnic v klecích

Vybrané legislativní požadavky

Obvyklými klecovými systémy nesmějí být chovy nosnic již vybavovány a od roku 2012 jsou tyto neobohacené klece zakázány úplně, mnoho firem tedy bude muset provést výměnu ustájovací technologie. V současné době smějí být nové klecové chovy nosnic vybavovány již jen tzv. obohacenými klecovými systémy. Podstata obohacené klece spočívá v přítomnosti hnízda (odděleného prostoru pro snášku vajec s jinou, než drátěnou podlahou), popelště (prostor vyplněný stelivem), hřadů (15 cm pro každou nosnici) a zařízením pro zkracování drápů. Toto vybavení sice nenaplňuje etologické potřeby nosnic, ale oproti holé kleci je alespoň částečným přínosem. Minimální plocha pro nosnici se oproti neobohacené kleci zvyšuje z 550 cm² na 750 cm², z toho 600 cm² musí být využitelná plocha (s minimální šírkou 30 cm, výškou 45 cm a maximálním sklonem podlahy 14%), do níž se nezapočítává velikost hnízda. Žádná klec nesmí mít menší plochu, než 2.000 cm². Režim osvětlení musí zajistit nepřerušovanou osmihodinovou dobu tmy během každých 24 hodin. Každý chov musí mít náhradní zdroj elektrické energie pro případ výpadku - to ostatně platí pro veškeré chovy nosnic i brojlerů!

Další doporučení

Jedním z řešitelných problémů welfare nosnic v klecových systémech je prostor. Minimální velikost prostoru pro jednu slepici byla sice oproti "staré" kleci o 200 cm² zvětšena, ovšem není o mnoho větší, než list papíru velikosti A4. Vědecké studie dokázaly, že pro úplné naplnění etologických potřeb by nosnice potřebovala až 2.600 cm², nicméně již plocha 1.876 cm² by byla velkým přínosem. Dalším problémem je výška klece - slepice by měly mít možnost využít až 56 cm výšky klece, k níž je samozřejmě třeba připočítat výšku hřadu nad drátěnou podlahou. Pro lepší podmínky slepic při snášení je vhodné zakrýt prostor hnízda ze všech stran. Intenzita osvětlení by ve světelné fázi neměla klesnout pod 10 luxů. Především ale pro zajištění dobrého welfare nosnic doporučujeme kvalitní použití jiných systémů ustájení.

2. Ostatní chovy nosnic

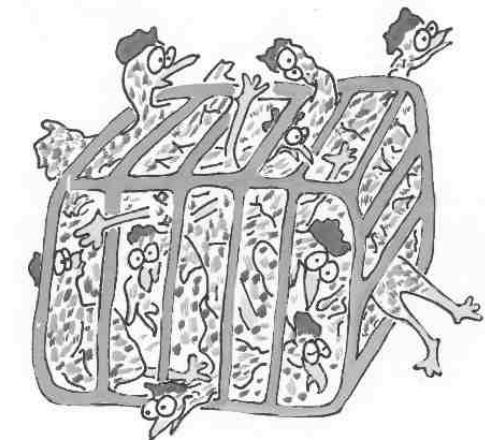
Vybrané legislativní požadavky

Obě vyhlášky stanovují i parametry pro chov nosnic na podestýlce, voliérové chovy (poskytující nosnicím až čtyři podlaží) a chovy s volným (venkovním) výběhem. U nás se bohužel tyto druhy chovů vyskytují spíše výjimečně. Zde je minimální využitelná plocha pro jednu nosnici 1.111 cm² (max. 9 nosnic na 10.000 cm² využitelné plochy, srovnej s 600 cm² u nosnic v klecích). Všechny tyto chovy musí mít nejméně jedno snáškové hnízdo pro každých 7 nosnic, eventuelně 1 m² skupinového hnízda pro 120 nosnic. Každá slepice musí dále mít k dispozici 15 cm hřadu (bez ostrých hran a ne nad stelivem) a 250 cm² plochy se stelivem, podestýlka pak tvoří minimálně třetinu celé chovné plochy. Je třeba dodržovat světelní režim s každodenní osmihodinovou dobou tmy. Obě vyhlášky dále stanovují některé další povinné parametry alternativních chovů, především rozměry krmítka a napáječek a parametry volných výběhů.

Další doporučení

Doporučujeme nejít v hustotě ustájení až na maximální zákonné hranici, ale držet se spíše limitu 7 nosnic na 1 m², také je vhodné mít k dispozici 1 m² sdíleného hnízda spíše pro každých 75 nosnic (nežli 120). Ve volných výbězích by měla být maximální hustota 1.000 nosnic na 1 hektar, plocha výběhu před chovnou halou by měla být chráněna proti zničení umělohmotnými rosty.

Přínosný je chov jednotlivých hejn o 50-80 jedincích, která jsou hierarchicky stabilní, a tudíž nejsou jejich členové vzájemně tolik agresivní. V každém případě je nutné z preventivních opatření proti agresitvě zvířat vyloučit kauterizaci zobáků (amputaci konců zobáků žhavým ostřím), která způsobuje nosnicím nepřiměřené utrpení.

3. Chov brojlerů

Základní legislativní požadavky

Maximální povolená hustota chovu brojlerů (starších pěti týdnů) je buď 15 zvířat na m², nebo 34 kg jejich živé hmotnosti na m². Tento limit je však v praxi velice obtížně kontrolovatelný, protože průměrná hmotnost brojlerů se určuje vždy odhadem, takže úřady by měly spíše trvat na horní hranici odhadu hmotnosti brojlerů na konci výkrmu. Dalším problémem je to, že není možné v desetitisícové hale určit přesný počet zvířat a na počty dokládané provozovatelem se podle všeho vždy spoléhat nelze. Každý chov brojlerů musí být vybaven zvláštním odděleným ustájovacím prostorem pro zraněné nebo nemocné jedince. V intenzivních halových systémech (kterých je u nás naprostá většina) je nutné rozmístit krmítka a napáječky tak, aby se za nimi brojleři nemuseli přesouvat dále, než 3 metry, přičemž u vysokých hustot osazení (za které lze považovat hustoty blížící se maximální povolené hustotě) je třeba tuto vzdálenost ještě snížit. Ve vyhlášce č. 191/2002 Sb. jsou dále uvedeny povinné parametry krmítek a napáječek pro brojlerky.

Další doporučení

Velmi významným přínosem pro welfare brojlerů je snížení hustoty zástavu oproti zákonnému limitu nejméně na 25 kg živé hmotnosti na m². Intenzita osvětlení ve světelné fázi by neměla klesnout pod 20 luxů, zároveň by měl být dodržován přirozený světelný režim (přibližně 16 hodin světla a 8 hodin tmy během každých 24 hodin).

Závažným problémem zůstává hladovění chovných brojlerů v důsledku jejich limitovaného krmení. Řešením by bylo jedině upuštění od chovu přešlechtěných plemen.

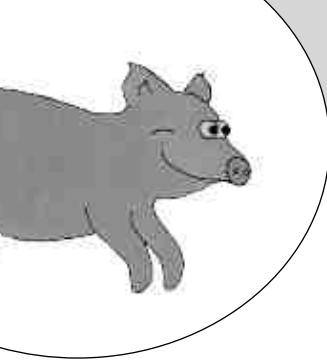
4. Chov skotu

Základní legislativní požadavky

Vyhláška č. 191/2002 Sb. stanovuje pro všechny kategorie skotu (dojnice, telata, jalovice a skot ve výkruhu) minimální rozměry stání, boxů, leháren a kotců, rozměry krmných žlabů a napáječek a rozměry hrazení kotců. Dále uvádí povinné parametry rošťových podlah a sklony a výškové úpravy podlah staveb pro skot. Vyhláška č. 208/2004 Sb. doplňuje podrobnosti týkající se technických a prostorových nároků pro ustájení telat a plemenných býků v boxu. Individuální kotce pro telata nesmí mít celistvé stěny, aby nebyl znemožněn vizuální kontakt s ostatními telaty. Při použití umělého osvětlení je nutné dodržet v době od 9 do 17 hodin intenzitu odpovídající přirozenému světlu. V chovech telat (mladší šesti měsíců) s umělým větráním musí být pro případ výpadku instalováno poplašné zařízení a zároveň náhradní ventilační systém.

Další doporučení

Z hlediska welfare skotu je jasná preference volného ustájení před vazným. V optimálním případě by měl systém chovu poskytovat takovou míru welfare, aby počet konfliktů se zvířaty byl natolik nízký, že nebude nutné provádět odrohovalní krav. Zvířata by měla mít volný přístup do venkovního výběhu dle vlastní volby, nejlépe i v zimním období. Ve volném ustájení by měla být chována odděleně stáda o optimální velikosti - 15 telat, 15 jalovic, 30 krav. Nevhodnějším způsobem úpravy podlahy pro ležení i stání zvířat v lehárně je podestýlání slámostí, v množství 5-8 kg na dobytčí jednotku a den, a zároveň tvrdý povrch v krmišti nebo výběhu. Každá samostatná sekce by měla mít alespoň dva průchody mezi řadami boxů, průchody do výběhu apod. To umožní submisivnějším jedincům ve skupině vyhnout se dominantním zvířatům a jde tedy o prevenci konfliktů mezi zvířaty. Ulička mezi kójemi by přitom měla být dostatečně široká pro míjení dvou zvířat, minimálně 2,4 m. V každém chovu by měl být k dispozici prostor pro oddělené ustájení poraněných nebo nemocných zvířat. Počet zvířat ve volném ustájení by neměl být větší než počet míst v krmišti a počet kójí v lehárně, kapacita napáječek by měla být taková, aby umožnila pít současně nejméně 10% ustájených zvířat. Jedním z prvků dobrého stavu welfare je i ustájení ve volných porodních kotcích v době telení. Pro telata je pak nevhodnější skupinový chov na hluboké podestýlce. Je potřeba zajistit dostatečné osvětlení, např. dojnice dávají v zimním období přednost umělé dosvětlovaným prostorům - až 250 luxů po dobu 16 hodin denně.

5. Chov prasat

Základní legislativní požadavky

Vyhláška č. 191/2002 Sb. stanovuje pro chovy prasat poměrně rozsáhlé požadavky: pro všechny kategorie prasat (prasnice, selata, kanci, odchov prasnic a kanců) minimální plochy loží a kotců podle druhu ustájení, minimální plochy podlah, jejich členění a rozměry stran pro prasata ve skupinovém kotci, minimální velikost kotce pro kance, rozměry roštů, rozměry ustájení zapouštěných, březích, vysokobřezích, rodících a kojících prasnic, selat v dochovu do 35 kg, chovných a plemenných prasat, prasat ve výkrmu, světlé šírky přeháněcích uliček pro jednotlivé kategorie prasat, rozměry mycího boxu, velikosti mezer hrazení kotců, plochu tvrdých výběhů pro prasata a rozměry průlezů. Intenzita osvětlení musí být alespoň 40 luxů po dobu minimálně 8 hodin denně a musí být zamezeno stálému nebo náhlému hluku. Z hlediska technického vybavení staveb vyhláška č. 208/2004 Sb. v podstatě jen opakuje některé požadavky ze starší vyhlášky. Na základě Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely se od 1. ledna 2006 zakazuje vazné ustájení prasnic a prasniček a bohužel až od roku 2013 se zakazuje ustájení březích prasnic v individuálních boxech (od 4. týdne po zapuštění do 7. dne před porodem). Používání vazných ustájení prasat je od 1. ledna 2006 již definitivně zakázáno.

Další doporučení

Systém chovu by měl poskytovat takovou míru welfare, aby nebylo nutné provádět kupírování ocasů a extirpací (uštipování) zubů u selat. Prasnice chované ve skupinách by pak měly mít k dispozici prostor o velikosti nejméně 3.5 m^2 pro jedno zvíře. Prasata ve výkrmu by měla být chována na slámou podestlaných plochách a měla by mít k dispozici o něco více prostoru (např. o 50%), než je právní minimum. V každém chovu by měly být k dispozici oddělené prostory pro ustájení nemocných či zraněných prasat. Všechna prasata by měla mít k dispozici slámu či jiné materiály. Chovná prasata by v podstatě měla mít plochu rozčleněnou na kaliště, lehárnu a krmiště. Pro eliminaci tepelného stresu je vhodná instalace kropícího zařízení.

Použitá literatura

- BÍLEK, Miloslav et al. Welfare ve stájích pro skot. Zemědělské informace č. 5/2002. Ústav zemědělských potravinářských informací. ISBN 80-7271-112-1.
- BROŽ, Václav - KIC, Pavel. Technika v chovech nosnic. 1995. ISBN 80-7105-105-5.
- Česká zemědělská univerzita. Agronomická fakulta. Katedra chovu prasat a drůbeže. Aktuální problémy v chovu prasat. 2004. ISBN 80-213-1176-2.
- GOBY, Jiří. Welfare v chovech prasat. Svaz chovatelů prasat v Čechách a na Moravě. Praha, 2000.
- kol. The Welfare of Chickens Kept for Meat Production (Broilers). Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare. European Commission, 2000.
- LYMBERY, Phillip. Laid Bare - the case against enriched cages. Compassion in World Farming, 2002. ISBN 1-900156-237.
- RIST, Michael. Přirozený způsob chovu hospodářských zvířat. Rubico, 1994. ISBN 80-85839-02-4.

Děkujeme Nadaci Partnerství, bez jejíž laskavé podpory by vydání

této brožury nebylo možné.

Stavby pro hospodářská zvířata v praxi.

Text: Martin Hytha

Illustrace: Michal Štingl

Grafická úprava: Eva Dědková

Korektury: Jan Lorenc, Dita Michaličková, Miroslav Patrik, Martin Robeš

Vydaly Děti Země - Plzeň v lednu 2006.

Děti Země - Plzeň, Tylrova 23, 301 25 Plzeň, tel./fax/zázn.: 377 240 772, dz.plzen@ecn.cz